ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

ОРГАН АЛИАНСЕ ЖЕНСКИХ ПОКРЕТА У КРАЉЕВИНИ С. Х. С.

Администрација: Кнез Михаилова 46/I. | Уредници: АЛОЈЗИЈА ШТЕБИ ДАРИНКА СТОЈАНОВИЋ | Београд, 1 августа 1927. БРОЈ 13 и 14 — ГОДИНА VIII | Власник за А. Ж. П. МИЛИЦА ДЕДИЈЕР | Излази 1 и 15 у месецу. — Годишња претплата 48 динара. — Примерак 2 динара.

ЗА ЖЕНСКО ПРАВО ГЛАСА!

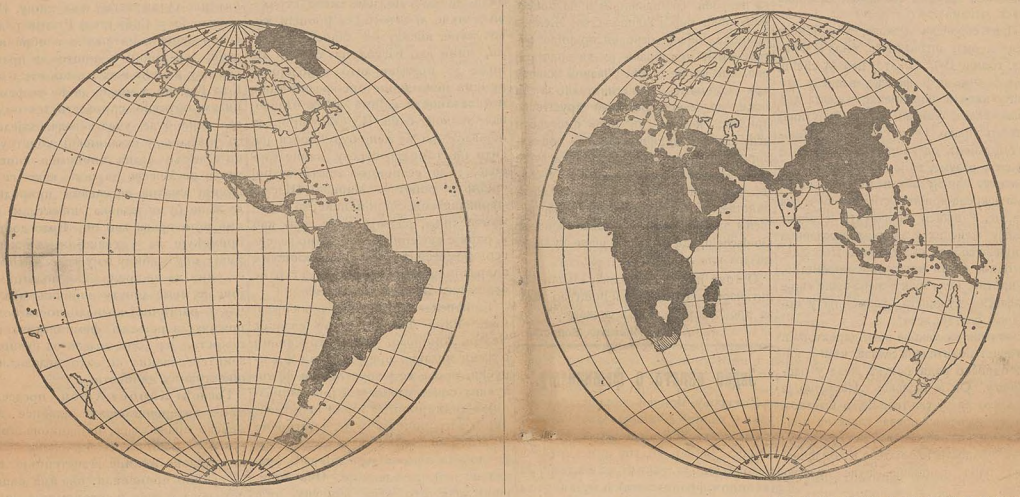

БЕЛО = потпуно политичко изједначење жене са мушким.
ЦРНО = жене без икаквих политичких права.
ПРУГАСТО = делимично политичко изједначење.

Од године 1869. када су у малој Америчкој држави Уоминг добиле жене први пут право гласа, па до данас, имају жене у целоме свету право гласа у тридесет и две државе за законодавне и самоуправне скупштине. *Наша држава није међу њима.*

Код нас још преовлађује погрешно мишљење, да жена мора ћутати када се расправљају питања, која се тичу судбине целога народа. Узрока мишљење противника нашег покрета — да жена припада само кући, — још увек може да наиђе на најшире одобравање, лежи у неразумевању феминистичког покрета и истицању тежња, које су томе покрету потпуно туђе. Ми мислимо такође да је жени место у дому, али само хоћемо да је жена у томе дому пуноправан члан, и да дом изгледа другојачије, но што данас изгледа. Они који мисле да наш покрет иде за тим, да одврати жену од њених природних дужности, не познају најдубљи смисао женског питања. У чему је тај смисао? Тај смисао је у материнству. Будући културни развој човечанства ће зависити од значаја које ће у новоме друштву заузети мати, као и од заштите, која ће се пружити материнству.

Огромна већина жена данас, услед економских прилика, не може бити више само домаћица и мати, већ мора такође имати и један позив због зараде. Али за тај двојаки рад, — рад матере и домаћице и рад изван куће — није ни најмање обезбеђена, нико не обраћа пажњу на то, да би јој се олакшао тај двоструки рад. Материнство без позива данас је достижно само за мали број жена, а већина ради и мучи се на две стране. И место да би се жени олакшало вршење ова два позива, које неопростиво од ње захтева економски живот, појављује се питање, на који начин да се жена елиминира од рада за зараду, уместо да се траже средства да позив жене ван куће не смета њеној материнској дужности.

Како је унутрашња организација живота у кући остала иста, као што је била и пре 100 година, тако је остао исти и породични живот. Отац је још увек по постојећим државним законима поглавар породице, *он сам* има право да одлучује и суди деци. Све су се државе за последњих 50 година измениле од апсолутистичких владавина на конституционе, само најважнија државица у свакој држави — породица — уређена је још увек на апсолутистичкој основи. Жена — мати — није држављанин, већ потчињена и то често прекорно потчињана, а понекад врло упорна, што ни једно ни друго није здраво. Важећи закони ни најмање не поштују материнство, које је толико важно за човечанство, и свуда избегавају да говоре о *родитељима*, већ у свима важним правима говоре само о оцу. Жена нека роди и негује дете, али када дође до коначног одлучивања о његовој судбини — право одлучивања има само отац. Многи би можда одговорили да у пракси не изгледа баш тако страшно. Али, то је варљив закључак, јер се оне интимне породичне трагедије никад не одигравају пред јавношћу, већ само међу четири зида, или у судским салама. Ми видимо само последице таквога стања, последице за које тражимо узрок сасвим на другој страни. Видимо да не постоји више онај породични живот, који је постојао пре више стотина година, видимо старе напуштене и у беди живеће родитеље, видимо омладину, која једва чека да напусти кућу. Зашто? Јер породица није сазидана на *равноправности*. И када тога нема, где један влада, који само има права да заповеда, а сви остали имају само дужности да слушају, тамо се не могу развијати такви међусобни односи, који би остварили пријатну и топлу атмосферу.

Истина је да *права* сама по себи нису довољна, да се постојеће прилике побољшају. Права морају ући у крв и месо ономе, за чије добро служе. С тога данас већ толико слушамо: шта би користила жени сва права, када их она не би знала употребити. Можда је истина да данас све жене немају још онај ступањ образовања, и самосталности, што је потребно да они, који штите права буду *дрожестй* свешћу за њих. Али, као што се можемо научити пливању само у води, тако ће се и жене потпуно сродити са тим правима, када их буду добиле.

Знамо да би било потребно изменити законе у циљу да жена добије сва права, која ће је дићи из подређеног положаја на положај равноправнога члана породице у друштву и држави. Знамо такође и пут. Пут је само један: политичка права, политичка равноправност. *Ко данас нема политичко право гласа, њега не чују, његове потребе и жеље се не задовољавају.* Право гласа, опште и једнако, женама је тако потребно, као што је гладноме потребан новац да купи хлеб и тиме да одржи живот. Када буду жене добиле активно и пасивно право гласа, у свима законодавним и управним телима, тада ће се саме политичке воље почети у истини занимати за наше тежње, тада ће женско питање постати важно, и тада ћемо опширно и са успехом моћи говорити о женском питању у најдубљем његовом смислу, т. ј. о материнству. *Пут, који ће нас довести до испуњавања материнства, да дужност материнства, жени буде само радост а човечанству корист, води кроз политичку и грађанску равноправност мушкарца са женама, и на крају тога пута ће опет важити, само сасвим другојаче но што је то данас, она изрека: Жена припада породици.*

*

Да давање женама права гласа и њихово изједначење са мушкарцима у политичким и грађанским правима није било штетно за државу, народ, њих саме и породицу, доказују они, који су већ дуго година сарађивали са њима у јавном животу.

Уоминшки (Wyoming) парламенат, који је још 1869 године дао женама право гласа, сагласно је примио године 1893 следећу резолуцију: „...Факт да имају жене у нашој држави већ четврт столећа право гласа, и да се њиме кори-

сте, није имао никаквих рђавих последица. Напротив. Било је у многим примерима веома корисно: женско право гласа је у многом допринело, да нашу државу излечимо од злочинаца, сиротиње и покварености, и не служећи се строгим и тешким законским одредбама; допринело да се наши избори врше мирно и у реду, да имамо добру владу и завидан ступањ културе и реда у нашем јавном животу; с нарочитим поносом ударамо на факт, да после 25 година практикованог женског права гласа ни један крај у нашој држави нема кућу за уроге, да су наше ансане готово празне, и да су злочини, осим оних које изврше странци, готово непознати. С обзиром на наше искуство најтоплије препоручујемо свакој цивилизованој држави, да одмах дâ право гласа женама".

Прва европска држава, у којој су жене добиле право гласа, била је Финска, године 1907. Сенатор Leo Mechelin, који је био шеф финске владе у моменту када је парламентат женама дао право гласа, упитан какав је утицај женско право гласа имало на породични живот, одговорио је: „Само се по себи разуме, да је политичка равноправност између оба пола само повећала искрено пријатељство између мужа и жене. У нашем парламенту је однос између женских и мушких посланика пун међусобног поштовања. Породични однос се ни мало није пореметио, на против, када муж и жена врше своје грађанске дужности, хармонија у породици постаје већа".

Значајне су такође речи директора и активног политичара Swana, који је казао односно рада финске жене у парламенту. Он је изјавио: „Искуство је доказало да су све теорије, о штетном утицају женског права гласа на природу жене и на целокупно испуњавање њене дужности као мајке и домаћице, само плод фантазије, пуне предрасуда".

Сир J. Ward, министар председник Новог Селанда, изјавио је 1907 г.: „У Новом Селанду нисмо приметили, да би ово неколико речи, које напишу жене сваке треће године на гласачком листићу, имале за последицу да жене изгубе због тога од своје лепоте и љупкости, нити да су занемариле своје домаће дужности. Напротив, женско право гласа има ванредан утицај на процес избора. Старе, зле навике на дан избора, као што је пијанство, батине и т. д. нестале су и на њихово место дошла је достојанственост, која одговара народу, када врши своју најузвишенију националну привилегију... Ако помислимо да све препреке, које нарочито погађају жене из удаљених и запуштених покрајина, као што су рђаво време, дужности материнске, код жена са децом и т. д., морамо признати да жене високо цене своју дужност да гласају, јер видимо да је на изборима год. 1905 82.23% било жена, а 84.07% мушких од целокупнога броја становништва."

Дански сенатор Herman Frier (уДанској су добиле жене 1915 године право гласа за парламенат) пише: „Жене нису избациле политичке странке из њихове равнотеже, оне нису формирале посебну странку, ни у парламенту, ни за општинске изборе. Активно женско право гласа је довело у наше скупштине неколико разборитих жена, које су знале бранити различита питања и тумачити их у име својих странака, и изванредно су много радиле по комисијама. На јавним зборовима су играле све већу и већу улогу, и сви су констатовали, колико јасно разумеју ствари и објашњавају их са великим говорничким даром. Женска омладина показује све веће и веће интересовање за јавна питања. Жена је олакшан приступ у индустрију и она места, која су до сада била резервисана само за мушкарце. У свима дужностима, које су жене обављале, показале су се исто толико вредне, као и мушкарци."

*

Извештаји из свих држава, у којима жене имају право гласа, говоре да су се жене у законодавним и самоуправним телима посвећивале ономе раду, за које мушкарци због својих другојачих психичких особина, немају толико смисла, као што имају жене — то је социалан рад, рад који има то велико преимућство да штити живот, да га направи сношљивијим и да донесе међусобни мир и задовољство. Женина природа, чији је основни принцип материнство, приморава је да врши тај рад. Она остаје такође у јавном животу пре свега мати, јер инстинктивно за тим тежи, да се остваре такве друштвене прилике, које ће јој моћи омогућити испуњавање индивидуалног и социалног материнства, у најширем смислу те речи. Решење женског питања у своју суштини је решење питања материнства, и од његовог правилног решења зависи, као што каже социалог Goldscheid, да ли ће се наша култура дизати или пропадати.

О томе нека размишљају наши политичари, ако искрено и поштено теже за процватом народа и државе.

Алианса Женских Покрета.

Једна анкета о феминизму.

У издању Монтењ појавила се недавно књига *Еманцијована Жена* и изазвала велико интересовање. Фердинанд Дивоар упутио је пет питања неколиким угледним списатељкама (већином француским) и истакнутим феминисткињама разних народа: да ли је еманципована жена повећала своје изгледе на срећу; да ли она познаје нова осећања; да ли је човек сматра као своја такмаца; да ли она има нова схватања о мужу и породици; и да ли схвата морал на други начин него жена у прошлости? Ова питања, давно разрешена за оне што су стварно ушли у феминизам, постављена су, изгледа, у циљу да се необавештени упуте у евентуално нова схватања што феминизам уноси у област социологије и морала.

Нећемо се задржавати на свима појединачним одговорима што су дале учеснице на овој анкети, јер сви они немају важности Истаћи ћемо само оно што је у њима карактеристично.

Француске књижевнице развијају питања на изванредно лак начин и са потпуним неразумевањем битности феминизма. Далеко од тога да додирну језгро проблема, оне са непотребном опширношћу и са двосмисленом, специфично француском духовитошћу кализе по површини. Марсела Тинер, писац «Куће греха», утврђује да је еманципација жене економска чињеница, али чињеница за жаљење (њу жа је баш саме жене). Остало је литература и порнографија, нарочито одвратна кад се скрива под маском «новога морала». Какву је порнографију г-ђа Тинер довела у везу са високо етичким феминистичким тежњама, ми нисмо били у стању да разумемо. Исто тако не знамо како је ова књижевница могла да изједначи по свести жене што не жели да се просвете са онима што су се просветиле. Аристократски предлог г-ђе Тинер да се право на интелектуални рад и самосталност дâ само «вишим» женама, а да се «просечне» остане онде где се налазе, опште је место аргументације оних који нису дорасли да прихвате феминизам у целини.

Друга књижевница Жана Газли, ауторка психолошки добре реконструкције Св. Терезе из Авиле, још је радикалнија у несхватању принципа женскога покрета. (Само зашто онда са тако много фраза и сигурности одговара на њих?) Наиме она налази да у свакој жени постоји једна природна потреба за заштитом «и може бити чак и за ропством». Она само види да се запослене жене страховито муче, и зато још се прошли живот жене, апсолутно зависан од мужа, чини као изгубљена срећа. Не може да прежали што у модерним женама нема више оне резигнације и успаваности којима су се одликовале њихове баке. И у ставу пророка објављује да ће жене будућности радити на томе да стресу ланце слободе, и да се поново врате старој срећи у ропству. Мариза Шлези, журналисткиња, и романсиерка хиромантискиња, развија исту тезу као и раније две списатељке, само са сигурнијим и суптилнијим психолошким апаратом разлаже негативне стране огромнога напора нове жене

Талианска историчарка и књижевница Ђина Ломброзо, кћи славног Чезара Ломброзо, чије су три књиге о жени недавно преведене на француски, креће се у кругу мисли француских списатељица. Са још гломазнијом опширношћу и још непотребнијом алегоричношћу него цитиране госпође, Ђина Ломброзо доказује да је слобода женина њен пораз и очеван знак декаденције. Она отво рено жали што жена још увек није жртвована од рођења до смрти, што није више биће намењено само другима.

Тако су, чудним начином са најније неразумевања о женскоме по крету говорише жене — писци. Да ли у писима романа постоји често једна латентна антисоциална тежња? Или треба нарочито узети у обзир да је реч о *романским* књижевницама? Јер феминизам доиста нигде горе не стоји него у романским земљама.

Да је несумњиво тако потврђује и одговор Румунке г-ђе К нтакузен, и ако је она сва у борби за женина права. Али њени одговори одају више добре воље да сарађује на феминизму него способности да женско питање стварно продуби. Она изражава много лепих жеља да жена добије сва политичка и социална права, али делатност жене ограничава на сарађивање мужу. Феминизам назива, ницам могла да видим зашто, „le pauvre petit mot". Г-ђа Кантакузен очевидно греши што пољу у шали говори о тако озбиљној једној појави као што је феминизам, и што покушава да брани жене од испада на које се не треба ни осврнати. (Док сам читала њен напис, непрестано ми је било у глави оно француско: „parler pour ne rien dire".)

Интересантан је својом неодлучношћу одговор персијске племићке г-ђе Нушаферин. Наиме она је имала довољно свести да побегне из отаџбине, пошто није хтела да у њој и даље буде «робиња и домаћа животиња,» а није могла да покрене Персијанке, али се још није ориентисала у слободи, — па зато сматра да су Францускиње оствариле идеал просвећене и ослобођене жене!

Разуме се да су сасвим друкчији одговори жена што активно и са разумевањем доприносе остваривању феминистичких циљева.

Г-ђа Бруншвиг, председница француског удружења за женско право гласа, доказује, са врлом аргументацијом, да је еманципација социални проблем, а не пометња и маскулинизација. Г-ђа Каменова, сестра Троцкога, главна администраторка државних позоришта у Русији, износи знатни прогрес жена некултурних народа Русије после револуције која је изједначила жену и човека. Само 1926 г., 479.000 аналфабетних жена научиле су да читају и да пишу. Нарочито је у Совјетској Русији радикално решено питање о ванбрачној деци, јер закон у опште не прави разлику између њих и законите деце. Г-ђа Каменова мисли да ће се феминизам потпуно спровести тек онда, кад жена буде учествовала, заједно са човеком, у економској конструкцији земље. Једна анонимна списатељка из Москве разлаже како се у Русији сматра за сасвим природно да жена буде једнака човеку, и да има иста права као он. Врло добро примећује да у свакој земљи жене имају ону судбину коју желе. — Нама се чини да се према овим податцима још не може донети коначни закључак о практичној целисходности бољшевичкога решења феминистичкога покрета, јер они долазе од сувише заинтересованих и зато недовољно објективних личности.

Госпођа Корбет Ашби, председница интернационалне алиансе за женско право гласа, најрационалније улази у постављене проблеме. По њој, услови женине егзистенције су се срећно промениле; она има више поуздања у себе, и аутономија је у својим реакцијама. Она је срећнија, јер боље разуме живот, и адаптира му се на свеснији начин. Као да одговара Ђини Ломброзо, она феминискиња као преимућство нове жене истиче њен шири социални интерес, њено превазилажење ског и често морбидног или сл ног ограничавања на породицу. Г-ђа де Сен-Кроа, делегат за Друштво Народа, мисли да ће будућност донети новој жени хармонију и праву срећу. Еманципација жене неће променити човечанство, — али ће донети мање неправде према жени, више искрености у односима оба пола, и интимнију сарадњу супруга на срећи породице, — а то је већ много. Г-ђа Сузана Гринберг, адвокат, гледа на феминизам са површине (жалда зато што је Францускиња, али благонаклоно. Доброволно увиђа да је жена сад срећнија, јер слобода повећава могућности остварења идеала.

Разлагања г-ђе Оабе Рудер-Зејнек, посланика бечкога парламента, еминентно су свесна, и одају изврсног познаваоца социалних питања. Пре еманципације жена је била често сентиментална, нежна, кокета, егоиста, пуна класних предрасуда. Сад је свеснија, узвишенија, правичнија. Жена је добила срећу, — прогрес. Просвећена жена не ради на томе да ослаби идеје породице и морала, него да их учврсти. За нацију је еманципација правилно схваћена гарантија за правичност и мир. За саму жену пропаганда те идеје може да постане извор праве среће, резервисане свима што посвећују свој жи-

вот једном великом делу. Сасвим је јасна, већ из нацрта, разлика између ових знаочких развијања смисла и значаја феминизма и разних празних говора о њему.

Г-ђа Хелена Пирнио, посланик код Друштва Народа од стране интернационалне федерације радничких синдиката, сматра да је карактеристика модерне жене отворена интелигенција, жива сенсибилност и конструктивна воља. Ова жена је срећнија од непросвећене, јер њена срећа не зависи више од случаја, него од ње саме. Напослетку, г-ђа Бакер Норт, члан индерландског парламента, гледа у феминизму социални захтев. „Свет који пати не може више да допусти себи луксуз да искоришћује само половину људских снага. Женски покрет је проширио хоризонат женин, и обогатио је њен живот".

Ова анкета је, с једне стране, захваљујући свесним жена што су у њој узеле учешћа, бацила доста јасну светлост на неколико тачака из програма женског покрета. С друге стране, она је поново и оштро подвукла жалосну чињеницу да постоји велики број жена, чак и интелектуалки, чак и оних што о жениној души пишу трактате, које преко најживотворнијих услова женине егзистенције прелазе са грешном фриволношћу и слепом брзоплетошћу. Кад би из феминизма могло да се отклони неразумевање самих жена, био би сломљен непријатељ што најсудбоносније омета правилно решење тога фундаменталног социалног питања.

Париз. Ксенија Атанасијевић.

Жена у социално-хигиенском позиву

У доба редукција, које увек пре свега обухвата жену, у доба када су учитељске и друге школе препуне, потребно је да се обрати пажња родитељима, васпитачима и девојкама на социалне позиве, који се код нас још тако мало цене, а за које је баш жена позвана.

С тога је Женски Покрет у Љубљани замолио г-ђу Д-р Амалију Шимец, директорку школе за сестре помоћнице у Загребу, да одржи предавање о организацији и циљу те школе. Предавање је одржано 30 јуна т. г. и имало је преко 200 слушалаца. У тој школи се спремају девојке за једно од најлепших звања, које води жену у народ и у коме она може у корист просвете и народа да развије све своје способности.

Предавачица је у главном казала следеће:

„Социална помоћ" и „социална мисао" су толико старе, као што је стар човечји рад, само што су ране биле називане другим именом. Човек је увек указивао помоћ најрадије болеснима, и зато је у почетку била развијена само нега болесника, која је дуго времена била нека привилегија калуђерства. Жене уопште нису могле вршити негу болесника ако се нису покалуђериле. Али тада нико није имао нарочиту стручну спрему за тај позив. Стручну спрему тражила је прво позната Енглескиња Florence Naghtingale која је за време Кримског рата основала прву стручну школу за болничарке, у коју је примила искључиво само сестре које нису калуђерице. Данас после толико година, можемо констатовати, да је основа, на којој је Florence Naghtingale градила, била толико јака, да је нега болесника развијена у Енглеској боље но игде на свету. Какав утисак прави нега болесника на странце, који студирају у Енглеској, види се по речима пољедавачице, која је дошавши из Енглеске казала: »Ако бих могла изабрати место лечења, када се разболим, изабрала бих енглеску болницу, јер тамо нега болесника није више механичка ствар, већ наука, знаност.«

Десет година доцније, после оснивања школе у Енглеској, основане су и у Америци сличне школе за сестре, али већ у новом правцу. Превладало је уверење да није добро лечити човека када је већ болестан, већ да је много боље одстранити све што проузрокује болести. Истраживања су доказала да су болести врло често последица слабих прилика и да има много више болести код сиромашних него код богатих, и с тога је пре свега потребна социална и економска помоћ. И тамо, где су слабе социалне и економске прилике, тамо и у погледу хигиене није боље. С тога се почело са хигиенском пропагандом, и нарочито се обратила пажња на правилан и здрав начин живота као први услов здравља. Почело је темељито проучавање т. зв. социалних болести, и добро израђена статистика показала је где треба пре свега радити. Медицина је добила нов правац: превентивни. Превентиван рад постигао је за кратко време сјајне успехе, *можда најсјајније у нашој држави, зде га води Д-р Штампар*, који је баш услед тога толико добро познат у лекарским и филантропским круговима Америке.

У Америци триумфује превентивна медицина и велика задруга зато припада сестрама помоћницама, које раде у народу. У Америци је највише развијен рад преко диспансера, којих има свих могућих врста: за трудне жене одојчад, малу децу, школску децу, за озиве и т. д. тако да је развитак детета праћен од почетка па док не узрасте и не постане способан за самосталну егзистенцију. Сестре помоћнице воде свакога кроз тај део његовога живота. Свака фабрика има свој диспансер, свака школа своју сестру. Најинтересантнија је она институција, која се брине за здраву и добру игру за децу, и тај рад је поверен сестри помоћници. Ово напредак хигиенског живота у Америци је у рукама жена — сестара помоћница, које стварају права чуда. С тога је разумљиво да је смртност за десет година смањена у Америци за једну трећину.

Енглеске школе се сматрају као најбоље за негу болесника, а америчанске за сестре помоћнице. По америчком узору је организована и наша школа за сестре помоћнице у Загребу (сва подробна обавештења даје Школа за Сестре Помоћнице у Загребу, Млинарска ул. 12.) Услови за пријем у загребачку школу су: старост 20 до 30 година, изузетно се примају и старије учитељице, (до 35 год.) јер је искуство доказало да баш учитељице имају врло ен успех: физички и душевно кандидат мора бити здрав; школовање — што више тим боље, али је услов мала матура или шест разреда гимназије и двогодишња трговачка школа. Наравно да је најбоље свршена средња школа или учитељска школа. За све питомице важи тромесечна проба. Пит мице плаћају по 700 динара месечно, по неке добију и државну стипендију, и брину се само још за униформу, али зато морају примити обавезу да по свршеној школи буду најмање четири године у државној служби. Оне, пак, које добију само пола стипендије, морају се обавезати да проведу две године у државној служби.

Школовање траје две године и садржи теориски и практични део. Теориски део обухвата: медицина у којој је потребна за дојиљи рад дезинфекција, нега и прехрана болесника. Практични део: кување, шивење, кување за здраве и за болесне, дијетско кување. Број деци у прву годину су ученице на практичном раду по болницама, јер је нега болесника пре свега потребна за сестрин рад на селу.

Друге године посећују ученице нарочите социално-хигиенске институције: раде у дечјем диспансеру, школској поли-клиници, антитуберкулозном диспансеру, код лекара-дијететичара. Повекад прате ученице лекара када иде на асанациони рад на село. Ту виде на какав начин је могуће подићи социално-економске прилике: преправка куће, градња хигиенских нужника, одвајање воде итд.

По свршеној школи ученице добију сведочанство, које даје право на самостално вршење позива сестре — помоћнице по здравственим станицама (као што су у Словенији Луковица а у Србији Печ), или у индустриским центрима, или у варошима по социално-хигиенским заводима, или као општинска сестра помоћница. По школској спреми су разредне у државној служби у II или III категорији, а више пута имају у бесплатан стан и храну.

Која је девојка способна за тај посао? Жена која изабере позив сестре помоћнице мора бити, укратко речено, права идеална жена, мора имати љубави за рад и за народ, у коме она мора да живи и за кога да ради. Најбољи рад јој не сме бити одвратан, латити се мора сваког посла, знати мора све, говорити мора мало, а радити много. Успех постиже само она, која се сва преда раду, а не мисли на себе. Њен делокруг је толико опширан, да је тешко приказати целокупну слику њеног рада. Она је 1) помоћница лекару у социално-хигиенским установама; 2) чуварица људског здравља и увек на straži против болести; 3) најбољи помоћ за време заразних болести; 4) прва помоћ у несрећним случајевима, јер много пута води сасвим самостално здравствену станицу и самостално доноси одлуке; 5) васпитачица и учитељица народа, њеног најбољи саветник, јер је само она у сталној вези са свима установама, које пружају помоћ, а за које народ обично не зна. Она зна куда треба упутити наводе, које приватне или државне устаје ће дају помоћ деци, она познаје тачно организацију болесничких благајни, она пронађе — ако то нико други није у стању — извор новчане помоћи, а увек само на основу тачних информација.

Могла бих набројати још многе такве ствари, али наводим само још то, да тамо где већ раде сестре, важи израз: »Каква сестра, такав округ". Зар то не даје подстрека, да се што већи број наших жена посвети овоме позиву?

Љубљана. Ц. Ш. П.

Вука Велимировић — вајар.

Појава г-ђе Вуке Велимировић значи несумњиву уметничку вредност. Њен таленат је један од ретких. Она нам у камену и у бронзи прича топлину своје душе, поезију и лепоту...

Г-ђа Вука Велимировић је рођена и одрасла у Пироту, у средини мало погодној за више духовни развој и за уметнички рад. Али, њене наклоности, које се још из најранијег детињства јављ ју, доказују да је она била рођена за уметника. Још у свој деветој години она је написала своју прву песму „Вече".[1]) Писање песама продужила је и даље, али их није штампала, сем песме *Растанак 1915.* посвећене брату Саши који је погинуо у Албанији. Као дете је почела и да црта, прво оловком преглеђајући копије славних мајстора, а после ради из природе и живота — пејсаже и ликове. И акварелама, и угљеном, и масним бојама радила је као самоук и задовољавала велику потребу своје душе. Њен таленат је дуго лутао тражећи свој израз. И напослетку се, после више година, определила — одала се са великом љубављу вајарству.

Кад јој се јавила прва жеља за дletом, у најранијем детињству, у Пироту је вајарство било нешто сасвим непознато — ако не рачунамо украс на једној кавани у виду једне женске фигуре, у седећем ставу, са чинијом пуном воћа у руци. Али, у кући свога оца она је имала прилике да добије појам, ако не о раду, бар о делима великих уметника. До старе куће, ограђене високим, турским зидом, у којој је обитавала многобројна породица поштованога свештеника, допирали су зраци уметности и културе у облику илустрованих листова, часописа и масе књига. Ту је редовно разносач улазио сваког дана доносећи пуна и пуно карата које је слао брат, студент из Русије. Те карте су биле енциклопедије у малом — не само чувених научника и књижевника, знаменитих оперских и драмских глумаца, свих могућих руских типова, него, можда, све копије радова из Третјаковске Галерије. Руског Музеја Александра III, Римске Галерије, и париских салона, и других. Тако је г-ђу Вуку Велимировић захватио први талас уметности. Ту је она, још као мала девојчица, у башти и подруму родитељске куће, прво од земље, а затим од лончарске глине, без икаквог алата, нежним прстићима почела да прави главе, фигуре и читаве групе, и да их пече у домаћој пећи.

Тек доцније она ступа у Уметничко-Занатску Школу у Београду, где још прво школско знање даје наш познати уметник г. Бока Јовановић. По свршетку рата била је две године у Паризу код најзначеног живог Француског уметника г. Бурдела и у Академији Лепих Вештина. Затим је годину дана била у Риму у Академији, радећи у личном атељеу уметника италијанског седамдесетогодишњег уметника г. Егора Ферарија. У Паризу је г-ђа Вука Велимировић израдила велики број радова које је излагала у Салону (le Grand Palais) и који су добили награду. У Риму је тај број умножила новим делима.

У погледу лепоте и уметничке вредности ја не бих знала коме њеном делу бих пре дала првенство. Да ли због познатој и много хваљеној *Бисти М. Батистини*, чувеној сеетској баритонисте, са римском тогом пребачен преко широких плећа и са минуциозно израђеним цртама самопоузданог мушког лица? Треба поћи од високог чела и оштрог, далеког погледа: најјачег сведока свести и несаломљиве јачине, па силазити постепено преко снажних и чврстих мишића лица на дубоке сенке до склопљених усана, — па да се никад не заборави ово господство и ова снага уверене уметника. Најпотпунија харионија влада у свакој појединости. Или би прво место заузео *Последњи уздах*, уздах њеног брата који је погинуо у Албанији, дело за које је везана њена душа и ум. Ту је она, инспирисана огромним болом, дала сву величанствену мирноћу велике тајне смрти која се над њеним братом одиграла у тудурама сурове Албаније. У њему је, као симболу, оличена смрт целе једне младе генерације која је своје кости оставила у крш евитој Албанији. Или *Enigma Eterna* - вечита загонетка, жена пред којом се мора застати. Овај израз озбиљан, благ и тих, пун је тајне. Лепота тела обе жене изражена је са великим познавањем технике рада. Од хладног камена исклесана, она даје илузију жеве лепоте: и црте лица, и поглед ока, и став, и облина руку, и прсти, и свака појединост, свака сенка, све је фино изврано. Живот — свуда бије живот. И то баш и задивљује, јер је то и ак камен..

А затим се редају дивна дела: *Смрт Мајке Југовића* и туга Љубе Дамјанове, *Снага народа* из »Јеке од гусала», *Победа кроз живот Борба векова, Анатема, Жђла, Самоћа*, чувена *Самоћа, Медицина, Госпођа Попадић*, ик сестре. *Madame X, Портре кнеза Лвова, „Да или не"* и много, много других. Свако од ових дела даје један нов уметнички израз пун снаге таленат и гениалне интуиције.

Г-ђа Вука Велимировић је до сада поред великог броја портрета и симболичних фигура извајала и пет великих статуа за палату Врачарске Задруге у Београду. Учествовала је на многим изложбама појединим радовима, али до сада још није приредила колективну изложбу својих радова.[1]) Учествовала је на конкурсу за споменик Незнаном Јунаку. Ретко способна за монументалну скулптуру,

[1]) Све биографске податке љубазно ми је дала сестра г-ђе Велимировић, г-ђа Попадић.

[1]) *Енциклопедија* св. 3 стр, 335.

Смисао Женског Питања.[1])

Женско питање, било да се оно узме у ширем смислу (т. ј. као изједначење и *друштвено и правно* између мушких и женских) било у уском смислу (као њихово изједначење само у *правном* погледу), представља само један део једног доста многообсежнија питања, питања односно изједначења (друштвеног и правног) *људи* у опште. И због тога не би требало сматрати феминистичко питање као једну врсту питања класно-друштвеног, слично н. пр. питању радничком или сељачком, јер, док све две класе, радници и сељаци, теже да стекну у Држави, један надмоћан положај и да на тај начин одрже, тако исто и у будућности, социалну неједнакост, али то само у корист својих односних класа (т. ј. против варошке господе), женско питање има за општем идеином покрету у Човечанству, коме је циљ да укључи *све* друштвене слоје као индивидуалне тако и *класне*, да оствари једну друштвену организацију, у којој ће сви, без разлике ентографског порекла, боје коже или пола, бити у друштвеном погледу на равној нози.[2])

То значи, као што се одмах види, да женско питање има свој основни и полазну тачку у *Христовом Учењу*. За разлику од предхришћанске, односно незнабожачке (паганске) епохе, када је за друштвене односе, као и за природне појаве (тачније физичке), владао један исти принцип као одлучујући, принцип *материалне силе*, т. ј. принцип *борбе*, по Хришћанском Учењу, напротив, основни принципи, у људском друштву, то су *узајамна љубав* и *мир* међу људима. Међутим, не може бити љубави ни мира у друштву *без једнакости*: само међу *једнаким* може бити љубави и само међу онима који се воле може бити мира; или, ако хоћете, само међу једнаким може бити мира и само међу онима који живе у миру може бити љубави. Неједнакост је зато борба (идентично тој исто не може се борити са идентичним т. ј. са истим, јер противно би значило да се нешто бори са самим собом), а борба је мржња, или неједнакост је мржња, а мржња то је борба.

Са појавом Хришћанства почиње једна дубока промена у човечанској култури: од тада, стална тежња ка једнакости људи, тежња која, налазећи у паганској (органској) природи човека свога противника, није могла тако лако надвладати и која још ни до сада није победила. Ова тежња, шта више, није још победила ни у односима *мушкараца*, и огпор са којим се она сукобљава, то је оно што, у принципу, представља људску историју од доласка Хришћанства до данас. Велике и стално, прошле и садашње борбе између мушких, да се дошло до друштвене једнакости бар међу њима, објашњавају нам најбоље сметњу са којом се свеке сусреће код мушкараца у свом покрету за изједначење са људима. Пошто се и сами мушкарци против једнакости чак и у својим сопственим међусобним односима, мада припадају истом полу, због чега постоји међу њима много више додирних тачака, него између њих и жена, то је онда врло разумљиво што се мушки противе још више свом изједначењу са женама.

Ипак, хришћанска идеја изједначења људи напредује, и ако лагано: сатански (паганski) принцип још је увек моћан у човечјем бићу и он брани своје позиције корак по корак. У колико је мери овај принцип био јак, показује нам то најречитије пример великих античких филозофа, Платона, Сократа, и т. д.: они су сви проповедали мирно и безбрижно своје време философирајући, док су се робови мучили и знојили за њих на њиву, под грозорима њихових соба. Никада није падало на памет овим интелектуалцима да је било нечега неправедног и грешног у овој ситуацији, јер у њиховим очима је било сасвим природно да роб ради да би његов господар имао лак живот и пун задовољства. Сви ови велики духови имали су много *интелигенције* али *мало душе*.

Али дође дан *продора* (Durchbruch), као што би се казало у војној терминологије, и захваљујући хришћанском принципу да су сви људи једнаки, будући су они сви синови једног истог оца, Бога, робови бише ослобођени свога ниског друштвеног положаја ма да ипак нису ни тада потпуно стали у исти ред са својим господарима. На место роба дође serf (назван *себар* или *мегојах* код Словена) који, и ако нису били *стварi* (res као роб Римског Права, али су још врло далеко иза класе sei gneurs-a (*властела* код Словена) Запада, док су ови последњи имали право да држе своје *саборе* (скупштине) — ја се овде ограничавам да цитирам само пример који нам пружа историја Српскога Народа Средњега Века (али ово може, разуме се, бити проширено више или мање такође и на остале народе из те епохе) — у којима су они доносили законе не само за себе него тако исто и за робове, не обзирући се много на ове последње и њихове интересе, робови, на против, нису имали права да се скупљају ма из каквог то било разлога. И стари краљеви и цареви српски у своме својству верних привржника хришанске религије, подизали су и зидали цркве и манастире у исто време када су заповедали: »Да не буде сабора себара; онај који буде ухваћен као члан скупа, да му се расеку уши и да му се спали и под очију« (чл. 69. Законика Цара Стефана Душана Сиinог, најславнијега монарха Србије Средњега Века. Овај законик је из 1349 и 1354). Слични примери постоје, извесно, тако исто у историји западно-европских народа.[1])

Али и установа себара (serfs) ишчезе такође у Великој Француској Револуцији и (1789): трећи сталеж (le tiers Etat), т. ј. буржоазија, постаде једнака у правима са племством и стари vilains сељаци (израз који без сумње етимолошки произилази од речи *вил*[2]), низак) заузеше место на равној нози, са њиховим некадашњим господарима (бивши les ci-devants) пред бирачким кутијама. При свем том, процес изједначивања међу мушкарцима тиме није био завршен. Сада је борба за изједначење — последње изједначење у односима самих мушких — између некадашњега трећега сталежа, т. ј. буржоазије, и *четвртога сталежа*, т. ј. *радништва* једна борба још мање милосрдна него што је била борба између трећега сталежа и аристократије: свесна без сумње, да је онда последњи изданак једне организације друштвено економске којој је Римско Право поставило базу својим принципима приватне својине и слободе уговарања,[3]) као и да ће се са њеним падом цела ова зграда, стара три хиљаде година такође срушити, буржоазија не бира увек средства да сачува своју друштвену надмоћност, као што, с друге стране, ни радничка класа не изиче, такође, ни испред чега да бори да оборила буржоазију. И — једно интересантно упоређење — и сва она реторика, цео онај речник љубазности и сви они аргументи којима се некад аристократија служила у својој борби против буржоазије, све то налазимо данас код ове последње у њеној борби са радничком класом. Када се читају н. пр. новине садашње француске буржоазије и њихово оцењивање које се односи на Совјетску Русију, као и њихови напади против ове, изгледа нам као да читамо виолинције енглеских листова из времена Француске Револуције управљене против трећега сталежа, т.ј. француске буржоазије која се беше подигла против друштвених неједнакости. Сада, француска буржоазија, доминантна и владајућа класа, држи радничкој класи која се сада подиже, као што је учинио трећи сталеж. 1789, у корист друштвене једнакости, исте или сличне беседе које је аристократија држала тада револуционарној буржоазији. Толико се људи мењају када дођу до силе и власти!

Женско питање, т. ј. питање друштвеног изједначења жена и мушкараца, чини, дакле, део целокупне еволуције хришћанске идеје о општој друштвеној једнакости и овај мали преглед борби између мушких у реченој еволуцији показује довољно, мислимо, колико је тежак, за женски пол, овај проблем. Питање феминизма сусреће се овде са два противника на првом месту, то је чињеница да је људско друштво још недовољно *хришћанизирано*, будући ако никако још не успе ва да се једном ослободи потпуно стога паганског атавизма, т. ј. да се ослободи идеја, боље рећи паганских инстинката неједнакости и борби, и, затим, други противник то је једнствени фронт мушкараца, буржоазије и радника, према женама са којима они не мисле да деле сигу и власт, пошто ово једнаут задобију: свака од ове две класе пристала би, што се ње тиче, да уме, у њиховој узајамној борби, женски род као савезника против свога противника, али под погодбом да може рећи савезнику, пошто битка буде добијена: ћрнац, или, тачније, црнкиња је учинила своју дужност, црнкиња може ићи — у кућу.

Изједначење жена са људима и, у опште, изједначење друштвено људских бића, налази се у једном врло интимном односу са човековом *унутрашном променом*: докле год човек буде себе сматрао као један независан систем и свет, као неку нарочиту снагу и која је господар саме себе неће бити ни једнакости ни мира на земљи, јер засебне и једне од других независне снаге теже да се увећају и рашире још више и на тај начин долазе у сукоб једна с другом. Тек онда када се човекова појави и назад победи идеја да он представља само један део једног великог система једног великог света, *људског друштва*, када, другим речима, човек се буде осетио сувише слаб и немоћан сам за се и јак и моћан удружен са својим ближњима, т. ј. јак и моћан као део друштва, тек ће само тада осећај алтруизма и пацифизма руководити човека и његове радње. Само пошто они постану свесни једне опште људске заједнице од које су они само поједини делови и буду разумели немоћ свакога од њих узетога понаособ, доћи ће доба мира, у место садашњега доба где се различити народи узајамно држе за независне и моћне снаге, схватање које ствара националне империализме, овај главни узрок ратова не изузимајући, разуме се, тако исто ни последњи рат.

Индиски песник и философ, Рабиндранат Тагоре, који, разочаран после Великога Рата, односно Европљана

---

[1]) Као што смо то већ казали, у једној белешци у броју од 15 јуна о.г. нашега листа, овај чланак г-ђе Вуке Шлезер-Перић (Швајцарска) изи пао је, под насловом: *Le sens de la question féminine*, у часопису „La Revue Mensuelle", Genève, 1927. и ми га доносимо овде у преводу г-ђе Славке Љ. Симић, која га је пропратила неколиким својим примедбама. *Уредништво.*

[2]) У неким државама жена је изједначена са човеком и у Јавном Праву па чак и у Јавном Праву политичког карактера, као што је изборно право: жене само имају и активно и пасивно бирачко право, не само у изборима самоуправним (општине, срезови, области) него и у изборима посланичким. Тако, у Енглеском Доњем Дому, има пет жена — посланика. У Данској је била је једна жена чак и министар. То изједначење женских и мушких наречито је изведено у Совјетској Русији која има и женских опуномоћених министара на страни, као н. пр. Г-ђа Колонтај. Код нас, жене нису једнаке са људима ни у Приватном Праву, специално у Наследном Праву, где је мушки пол привилегисан; у Породичном Праву, жена се налази под мужевљевом влашћу, ванбрачна мати дужна је изјављати се ванбрачно дете, док је законом забрањено и само истраживање ванбрачнога очинства, патернитета (§ 130 Грађ. Зак). И т. д. Надати се је да ће се, приликом реформе наш га Грађ. Права, отклонити ове и друге, неосноване, неједнакости између човека и жене.

[1]) Од Издања Душановог Законика, којинас је најпозатије издање Стојана Новаковића: *Законик Стефана Душана Цара Српског 1349 и 1354*, у Београду, 1898 (издање заједно Илије М. Коларца). У последње време, бавили су се код нас, исти Законином Д-р Метод Доленц, проф. права на Љубљанском Универзитету (Dušanov Zakonik. Primerjalni prikaz pravnih razm r po Dušanovem Zakoniku in po istodobnem germanskem pravu, s posebnim ozirom na Slovence, v Ljubljani, 1925), Д-р Никола Радојчић, проф. права на истоме Универзитету (Снага Закона по Душановом Законику, Глас Срп. Краљ. Академије, СХ. 1923), Д-р Ф. Тарановски, проф. права на Б-гр. Универзитету (Душанов Законик и Душаново Царство), Нови Сад, 1926, „Предавања за народ". Издање Матице Ср ске).

[2]) В. о овом смислу Le Larousse pour tous. Nouveau dictionn ire encyclopédique, publié sous la direction de Claude Auge, tome second, Paris, p. 946. речи: „Vil, e", „vilain, e).

[3]) Буржоаски систем је специално основан на Римском Праву, пошто је он носиоац идеје о приватној својини и слободи уговарања Аристократски систем у коме је власништво земље припадало владаоцу (држави) и само је она била дата на уживање[1]) племству, а овај је обрађивало преко себара (les serfs) више се додирује са социалистичко-комунистичком доктрином, по којој приватна својина не постоји као ни слобода уговарања. Наш Устав (од 1921 год.) делимично је, у својим чл. 25. (ограничење слободе уговарања) и 37. (сужавање појма својине) напустио буржоаску концепцију о економском уређењу друштва.

она је *Незнаног Јунака* развила у читаву групу. На архитектури стабилној кoја представља Олтар Отаџбине уздиже се група[2]) На средини је Незнани Јунак у ставу мирном; једна рука му је опуштена, а друге почива на рамену матере која клечи и управља поглед њему. Млада жена јунакова, са нагнутом главом, сједињена је у немом и побожном болу са матером — то је лево од централне фигуре Незнаног Јунака. Десно је снага народа, војска — фигура у замаху — која уништава непријатеља дајући маха раси (фигура позади) да се уздигне раскидајући са робовањем. Више групе доминира Победа која сједињује групу. Све фигуре су везане у хармоничну целину као сарадници Незнаног Јунака, који је глорификација народног уједињења, алегорија нашега рата и победе. — И ако због уметничких јадова и других наших уметника ово дело г-ђе Вуке Велимировић не би добило место предвиђено за споменик Незнаног Јунака, ипак би требало да се сачува за доцније наше монументе као Пантеон, Галерије и друго.

Поред поменутих монументалних скулптура г-ђа Вука Велимировић нарочито привлачи и својим минијатурним радовима. Медаљони оца и матере у барељефу су савршене уметничке израде. Прецизност и изванредна израда лика очевог са дугом седом Толстојевском брадом, као и господски лик матере са старинским очешљаном косом и старачки добрим цртама, мала су савршенства.

Г-ђа Вука Велимировић је неисцрпан талената. Г. Г. Антоан Бурдел и Бартоломео, проф сори у Академији Лепих Вештина у Паризу, и Егоре Ферари, директор Римске Академије, њени учитељи, прорицали су јој најсјајнију будућност. Сви они високо цене њен таленат и њен рад. У Француској, у Италији, и у Швајцарији чак, о г-ђи Вуки Велимировић су писали, увек са похвалом и дивљењем.

Има у њој снаге од њених личности, или, боље, обратно. Она је сна жне индивидуалности, у њој дрхти уметнички полет кроз који ће дати велике трентуке своје уметничке душе. У њеним делима пуним снаге, истине и живота, камен изгледа сграјан топлотом крви.

Ови редови, и ако нису ни сенка сенке њених дела, изражавају признање једном интуитивном стварању поезије и лепоте у камену.

Београд. **Даринка Сто'ановић.**

[2]) Тумачење је Г-ђе Велимировић.

Стенографско-Дактилографска Школа врши упис ученица-ка од 8—12 ч. у Женском Клубу Кнез Мих. 46.

а нарочито односно)'t€кlоаезнимај је вратио сва њихова одлична, држао је, има две или три године, у Јапану један циклус конференција на којима је истицао дубоку разлику између азиског и европског схватања, т.ј. истицао да, код азиских народа, постоји осећање и појам о *Човечанству* као једном систему којим су разни народи обухваћени као солидарни делови Човечанства које представља једну *целину* и једну *индивидуалност*, а у тој целини и индивидуалности губе се и ишчезавају разне националне индивидуалности, једно осећање и концепција која води љубави и међународном миру, а да, напротив, код европских народа превлађује идеја о *националним индивидуалностима*, као и идеја о личним индивидуалностима, што, у исти мах, уништава сваку целину и солидарност, како човечанску тако и друштвену, и доводи до борбе између народа и појединаца, доводи до опште анархије, беде и грехова. Из ове оцене и паралеле Тагорине између ова два става, произилазио би овај интересантан закључак: да баш код азиских народа, који, *формално*, нису Хришћани, има више хришћанске етике него код Европљана, који су Хришћани само по форми (спољa) док на дну гаје паганску етику. Европа као да је примала само спољашњост, оквир, *бийност* је остала у Азији одакле су Буда и Христос. Европа је неједнака, несређена, без спокојства: садржином, она је једно а по форми друго; код ње нема ни равнотеже ни духовнога мира и у таквом менталитету т. ј. у менталитету европском, женски проблем, као сваки проблем људскога изједначења, јесте *проблем душе*, а Европа нема још душе. Она има само интелигенције, а ова, упоређена с душом, је сте нешто ниже, *инфериорно*. Култура и на предак, то је удизавање човека са нижега степена — т. ј. са *стиђена интелигенције* — на један виши степен, т. ј. на *стиђен душе*. Интелигенција је паганска а душа *хришћанска*.

Швајцарска. **Вукосава Шранер-Перић**

Школе за женска звања.

Феминистички покрет тражи за дјевојке право, да се образују као и дјечаци. И доиста би сви типови школа морали бити отворени и за дјевојке, како је то н. пр. у Чешкој, гдје дјевојка принципијелно може да изучи, ако хоће, и столарију и бравварију на обртним школама Код нас су гимназије и реалне гимназије пуне дјевојчица, а и на универзитети ма неприестано расте број студентки ња. Жене морају доиста радосно да поздраве тај процес, али ипак се може поставити питање, иде ли оно ћена женска образованост правим смјером.

Гимназија даје свакако лијепу образованост и спрему за даље студије, али размјерно врло мален број дјевојака може да походи школу дванаест година, па и онда још иза матуре дјевојка нема одређеног стручног звања, тешко зарађује крух, ако не настави студије. У нашој провинцији често свршавају дјевојчице само по неколико разреда гимназије, а онда остају код куће и спремају се за удају. Неколико разреда ниже гимназије свакако не даје згодну образованост за жену, мајку и будућу домаћицу. Мајке се озбиљно туже, да им се дјевојчице у то вријеме пуне одуче од домаћег рада и стиде се радити у башчи и кухињи.

Према великој и савјесно рађеној студији др. Елзе Шилфхардт »О психолошкој подлози данашње дјевојачке образованости« може се рећи, да у врло великом проценту дјевојке замишљају свој будући живот у породици уз мужа и дјецу. С тим фиичким фактом свакако треба рачунати. У Чешкој н. пр. где су жене већ јаче ушле у звања него код нас у аграрној земљи, од 4,000 000 женских гласача само 7/0 000 ради у звањима, дакле ни четвртина. Код нас би тај број био још мањи. Свакако треба код женске образованости мислити на велики број дјевојака из широких народних слојева и то на дјевојке будуће мајке, домаћице, кућанице. На даље треба рачунати с чињеницом, да многе дјевојке могу полазити школу само по неколико година, а у то би вријеме хтјеле и морале добити неку стручну квалификацију, коју ће осигурати себи живот у данашњим т шким социјалним прилик ма

Премда Ж ински Покрет није позван да отвара школе и ствара наставне основе, ипак би морала из покрета самог да никне мисао о новим формама женског образовања. Београдски је Женски Покрет својим Домаћичким школама већ практички показао, да схвата потребу вре ена, а сада би требало учинити још корак даље.

У мјесецу јуну за последњег Конгреса Мале Ж. Антанте у Прагу посјетила сам симпатичну госпођу министарску инспекторку Елишку Козлову и она ми је рад дала многе информације и показала све наставне основе чешких стручних школа за женска звања. Не могу, а да успут не кажем, како је угодно доћи у министарство и на важном инспекторском месту наћи жену. Свакако је госпођа Козлова појава, која мора да у нама с Балкана придиже феминистички дух. Много је година радила око женске школе Весне у Брну Само су покушани најразличитији типови женских школа, што су се послије рашириди по читавој Чехословачкој. Госпођа Козлова каже да су све чешке женске стручне и средње школе настале приватном иницијативом и радом разних женских удружења. И данас још чешке женске школе нијесу посве у државним рукама, него ће их држава преузети до године 1934 Сада држава води надзор и брине у наставним односима, али на неким школама плаћа само по коју наставницу, за осталу се материјалну страну брину још поједина друштва.

Све су женске школе и одгојне. Не даје се неко сухо знање, него свако знање и учење треба да одгаја вољу и карактер, а стиче се и опће образовање.

Сврха је тих школа, да теоретски и практички одгоје дјево ку према захтјевима, што их данашње вријеме ставља на жену домаћицу, мајку и грађанку. У тим се школама стиче темељито стручно знање и оне спремају дјевојке за самостална звања у обрту, социјалној или господарско-административној школи. Главни су типови: породичне школе (једногодишње и двогодишње); полугодишње школе за вођење кућанства; полугодишње кухарске школе; занатске школе за шивење рубља, хаљина, везење и т. д.; школе за социјалну службу с припојеним школама за пјестиње, њудиље; пучке подружне школе (једногодишње и двогодишње; вртларска школа; пучки течајеви за кухање, негу дјеце, прање рубља, шивење и т. д); специјални курсеви н. пр за фино кухање, за чипкарство, прављење шешира и т. д.

Законом је одређено, да свака чешка дјевојка иде у школу до 16 године (у пракси буду до 14 године, јер још није издана наредба). У то вријеме може лако да сврши коју од тих практичних школа.

У породичној школи уче н.пр. народни језик, педагогију, хигијену, дјечју његу, грађанску науку, рачун, кухање, прање, шивење рубља и хаљина и т. д.

За нас би као аграрни народ био врло потребан тип прашке вртларске школе, гдје дјевојке у једној или двије године науче гајити поврће, цвијеће, воће и медицинално биље, затим науче кухати течна јела од поврћа и корзервирати воће и поврће за зиму и експорт.

У дјевојачким се школама особита брига посвећује нези дјеце и педагогији. Често се удају дјевојке, које су се спремале за какво друго звање, а онда се у новој породици опажа њихово незнање, јер не знаду одгајати дијете и бринути се разборито за његово здравље.

Те дјевојачке стручне школе имаду своје посебне уџбенике. Особито је добра и интересантна педагогија од Др Ане Флајшрове-Јановске. Како је задаћа женских школа да остану у што ужој вези с практичним животом, тако нећемо у књиги г-ђе Јановске наћи каквих сувишних апстрактних теорија, него књига почиње одмах с неким социјалним одгајањем. Читав први дио књиге води о човјеку у друштву људском, а други дио јест мала спретна психологија под насловом «познавање самога себе», у трећему је дијелу лако писана мала прегледна педагогија. Лијепо је, да та мала педагогија упућује на крају учениц, каквих све социјалних институција за заштиту омладине имаде у Чешкој и разлаже сврхе тих социјалних институција. Књига свршава с питањем: „у каквим бисте социјалним институцијама најрадије сарађивали?“ — То је пит ње карактеристично за социјални дух у чешких жена. Ми бисмо кадшто у алуд питали наше дјевојке, гдје мисле социјално радити, јер оне немају праве социјалне образованости, а често и не познају у својим градовима социјалних институција, у колико их има демо.

Згодна је основа и за грађанску науку, јер се нарочито осврне на питања, која занимају жену, н. пр. говори се о жени у породици (однос у имовини између мужа и жене, алопитирање, туторство и т. д.), жена у опћини и жена у држави.

Школе за женска звања дакле дојста одгајају жену домаћицу, мајку и грађанку.

У породичне школе чешке таква је навала, да се нису често могле ни примити све пријављене ученице. Да се још боље види практично значење тих женских школа, нека говоре статистички подаци. Године 1909/10. било је у школама за женска звања 6265 ученица, године 1918 19. било је 11 348 ученица, а године 1925./26 30 622 ученице. Како видимо, бројеви силно расту и свакако показују велико значење тих школа. Кроз те је школе прошло у Чех словачкој много десетина тисућа дјевојака, завољели су те школе и широки слојеви народа.

Код нас у нашој држави има већ разних женских занатских школа, али је њихово значење за сада још врло мало.

Ми ћемо, данашње жене, носити на себи одговорност, поће ли дјевојачка образованост у нашој земљи кривим смјером, те остану без згодних и лијепих женских школа наши велики градови и наша провинција. Гимназија није сретна школа за све дјевојке. Она задовољава само за тип будуће интелектуалке. Многе дјевојке с другачијим склоностима и надарености само сметају у гимназији и муче се знањем, што их не занима, док би могле с весељем проћи кроз грађанску школу и наставити образовање у којој школи за женска звања. На тај би начин постале корисни чланови људскога друштва, а саме би биле сретније и задовољније.

Загреб. **Др. Маријана Краљ.**

Парискиња.

Познајемо ли ми Парискињу? Ми смо често слушали о њој; неки пут читали у романима и приповјеткама Причали су нам о њој наши људи који су као омладинци провели извесно време у Паризу. (Знатан број наше мушке омладине долазио је и долази у Париз на школе. Долази и женска омладина, али она нема скоро никад прилике да позна Парискињу.)

Ако умемо да гледамо, ако не продужимо да гледамо туђим очима, ми ћемо, кад дођемо у Париз, у Парискињи видети сасвим другу жену од оне коју смо познали по причању и читању. Чим ступите ногом на париско тле, улица, жива, богата париска улица прва вам пружи разлог да посумњате у мишљење које собом носите.

У радној гомили света која се жури у свако доба дана, нарочито у доба кад рад почиње и престаје, један знатан број, готово и већину заузимају жене. По спољашности оне су: неке врло просто одевене, највећи број од њих је једноставно, уљудно, једва би се могло рећи лепо обучен; а један врло мали број између тих жена има на себи које парче од одела које би се могло назвати луксузним.

То су радне жене Париза, раденице све врсте. Сем фабричких радница које или стањују у близини фабрика, или иду на рад много раније, то су раденице свих врста рада мањих и већих радионица којих има безброј у Паризу; остало су продавачице и мале чиновнице; а најмањи број од њих чиновнице више категорије: учитељице, наставнице средњих школа и т. сл. Затим, велики број домаћица сретате у свако доба дана са зембилом у руци да пазаре и добро и јевтино. (Ово друго је код Парискиња од прворазредне важности.)

Ово су врсте радне париске жене. Сваја је она запослена. Њен број је велики.[1])

Да бисмо одмах исцрпли све категорије париске жене, можемо додати да постоје још две врсте.

Једно је Парискиња виших кругова, било по новцу или племству. Најбише она права, јер ова друга је готово ишчезла у париску интелектуалну раденицу Ова Парискиња је најмалобројнија у сразмери према осталим женама Париза У појединим примерима она даје добровољне раденице за добротворне, реће социалне и врло ретко политичке послове. Из овог реда су позната и два-три женска имена у савременој лепој књижевности. Понека жена политичара или вишег интелектуалног раденика отвара «салон« — ствара друштво за претресање јавног живота Француске, али то остаје непознато — без значаја. Ова жена не личи на своју другу из »Златног француског века (друга половина XVII и почетак XVIII века) која је играла велику улогу у стварању француске цивилизације и дала неколико писаца од вредности (познате femmes de lettres). Овако посматрана ова Парискиња у целини узета нема учешћа у социалном и духовном животу Париза. Како стоји са њеним посредним учешћем — утицајем преко мужа о коме Французи радо причају, видећемо на крају излагања кад буде била реч о заједничким карактерним особинама Парискиње уопште.

И још да наведемо Парискињу која је за професију изабрала да продаје своју сексуалну љубав.

Ова категорија париске жене има интернационалан лик, т.ј. њу сачињавају жене из целога света. И можда је статистика показати да су странкиње у већини. То је разумљиво. Знајући да је Париз стециште богатих људи из свију земаља, жене те врсте долазе у Париз ради веће добити.

Коју је од горе побројаних Парискиња упознала наша мушка омладина, да бисмо према томе могли поклонити вере њеном суду који она изриче не само о Парискињи уопште, него о Францускињи уопште.

Није пријатно рећи, али је истина да наш омладинац, и ако је сам лично можда најмање крив за то, позна најчешће Парискињу која живи од продаје своје сексуалне љубави; и некад, у појединим и ретким случајевима позна малу чиновницу или раденицу.

Требало би прво да говорим о Парискињи која живи продајући своју

[1]) Интересантно да су Енглези, мада су се налазили на челу културе (вар културе у смислу европском), били, као по некој фаталности, често против напредних покрета. Тако, у борби Хришћана против Турака, специално на Балкану, ови су дуго били на страни Турака. Они су се борили против ослобођења Северно-Американских Државица, били су против Француске Револуције (1789 год.), данас су они вођи европског империализма према Азији, нарочито у Кини, а њихово државе према Совјетској Русији још истиче карактеристику данашње епохе: борба буржоаске (римске) концепције друштва и концепције социалистичко-комунистичке, борба која је тек у зачетку и која се, изгледа, неће свршити ни скоро ни мирно.

[1]) Статистику запослене париске жене по професијама донеће „Покрет“ у своје време у завршном чланку о Парискињи.

љубав, да бисмо разумели мишљење наше мушке омладине; па онда да пређем на упознавање осталих Парискиња, да бисмо видели, колико је то мишљење, онако како се уопште узима нетачно, и како је велика грешка што многи од нас без разлике пола деле тај суд, и ако Францускињу никад нису ни видели.

Међутим, ја немам довољно простора да ту врсте да бих смела да говорим о париском проституткама.

О Парискињи коју наш омладинац само у појединим ретким случајевима упозна смем са више познавања да говорим. Реч је о парискоj раденици и малој парискоj чиновници.

Париске раденице и мале париске чиновнице почињу свој рад готово увек као врло младе девојке. То су деца оних породица париских у којима сваки члан најчешће још од четрнаесте године почиње да зарађује за живот. Већина од њих се срано уда за Француза своје другове у послу, и готово увек остаје да и даље ради и заједно са мужем материјално обезбеђује своју породицу. Мањи број од њих остаје неудат. (По тврђењу г. Теодор-а, демографа, ретко се у којој земљи склапа толико бракова као у Француској. Ту заузима прво место раденички и чиновнички свет.)

Неудата париска раденица ради свој посао, често без икога свога стара самостално живот који је, и ако врло скроман, честит и лен.

Кад се таквој парискоj девојци деси да се заљуби, она пружи своју љубав искрено, без задње мисли, без накнаде материалне и моралне, без платe и брака. У таквом односу она помогне вољеног човека, дели с њим своју зараду, свој кров и као домаћица у оно мало слободног времена домаћинским пословима олакшава и уљепшава живот обога.

Ако се са таквом Парискињом упозна наш омладинац, код њега се пријатно сећање на ову младу девојку, којој често пута дугује здравље и спокојство у раду, претворило је депо мишљење о Францускињи уопште.

То је једна од оних симпатичних париских jeunes filles, које обично стањују по периферији, далеко од места свога посла, које не могу у подне да иду кући и код имају родитеље, које свој јевтини, хладни ручак поједу на једној од клупа у оближњем скверу, парку Монсури, Тиљеријама или Луксембургу, — и које и тај тако мали ручак поделе са вранцима, најискреним својим пријатељима. Те младе девојке зове Париз Midinettes, што значи: оне које једу пола »ручкића« (пола дају вранцима). То лепо име: Midinette, ту лепу реч која означава врло симпатичну врсту женског света у Паризу, — још више — која нам тако кратко казује једну њихову племениту особину, Француска Академија није хтела да прими у свој речник. Да јој нешто није изгледала профана?!

Али, нестаје Midinette — њу, или боље рећи, њену навику ради које је и добила то име, замењује једна друга. Друштвени живот се свуда нагло мења. Само за неколико година уназад живот Париза је друкчије изгледао.

Али — о томе други пут, као и о осталим Парискињама споменутим у почетку чланка — и доста и често — јер ми Парискињу не знамо. Парискиња је интересантна жена.

Париз. М. М.

Алкохол и жене.

По предавању госпође Марице Бартол на конгресу „Трезвености“ у Љубљани, 3-VII-1927.

Позната наша словеначка списатељка, г-ђа Марица Бартол, говорила је на овогодишњем конгресу „Трезвености“ у име Народног Женског Савеза. У почетку говора нагласила је жалостан факат да се наше југословенске жене, а нарочито Словенке, још тако слабо интересују за абстинентски покрет. Овај факат тешко је разумети јер баш жене највише пате од оних који су се одали дућном и тедом алкоholу. Пропаст девојака свију сталежа, проституција, полне болести, пропадање породичног живота, самоубиства, све те несреће имају у велико извор у — алкоholу. Жене су више пута тражиле на својим скупштинама укидање проституције, али против алкохола још нису устале, ако изузмемо закључак (односно закона о општинама) на љањском конгресу Н. Ж. С. на Бледу. Ако се жене не надају успеху код одраслих, нека уводе превентивни рад код младежи, који ће без сумње успети, и ако би био тај успех запажен тек после десет година. Жена има младеж у својим рукама као мајка, учитељица, зато треба да јој је најсветија дужност да васпитава децу и младеж у духу трезвености. *Била је жена, Мари Хунтова,* — професор хемије, која је прва уводила у америчке школе пропаганду за абстиненцију и г. 1885 већ је десет америчких држава извело њену идеју.

Наше жене још увек нису свесне — упркос опширној пропаганди коју врши друштво „Трезвеност“ и Социално-хигиенске установе — колико је алкохол штетан за њих саме и њихов род. Предавателица набраја све страшне последице алкохолизованих родитеља, које се тако ужасно свете над децом: идиотизам, епилепсија, неразвијен дух и т. д. Алкохол има исто тако врло велики удео у великом броју злочина. Криминалиста, Др. Доленц, статистиком је доказао да се деси највише злочина у времену кад се највише пије. Преко потребан нам је због тога рад међу народом и дужност је наших образованих жена да објашњавају популарним начином и примерима из свакидањег живота сељанкама и раденицима велику штету уживања алкохола. Жене треба да траже да из школских читанка нестану све песме које прослављају »рујно вино«. Жене нека употребе свој утицај да на свадбама престане онако велико пијење као што је сада обичај. Родитељи нека пазе да при различитим родбинским прославама не добијају деца отрова — вино. Али, и сами не би смели да пију, јер још увек имају примери најјачи утицај.

Даље је изводила предавачица: „По нашим малим варошима и селима скоро је у свакој другој кући — ако не у свакој — гостиона или продавница за ракију. А ипак се издају нове концесије још увек. Истина, да жене још немају речи у општинским управама, али могле би бар утицати саветом на мушкарце да се у будуће гостионе једна за другом затварају, а не да се отварају нове. То је њихова света дужност. Енергично би морале такође протестовати код власти да се не профаните успомена наших великих људи тиме што се називају собе по гостионама и подрумима по њима који су наш понос (ово важи нарочито за Словенију, ако је тако и по другим местима наше земље није ми познато). Кад је код нас у Словенији рекрутовање за војску, то је већ толико гадно да по стану ти младићи одвратни услед своје суровости, изазване услед великих количина узетог алкохола. Да ли није овде ваш задатак мајке, сестре, верените да сузбијате ту гадну навику? Ако би хтеле нарочито пропагирати учитељице свом силом абстиненцију, стекле би благодарност целога народа.

На крају морам да подвучем још једну ствар с обзиром на наша женска друштва. Многа између њих живе у уверењу да њихове забаве не доносе довољно материалног прихода ако на њима не продају алкохолних пића. У Словеначкој имамо само два женска друштва, »Коло« у Целу и »Женско Друштво« у Марибору која принципиелно никад на својим друштвеним забавама не нуде алкохолних пића и принципиелно откланају сваку сарадњу на забавама где се продају алкохолна пића. А обадва друштва имају врло лепе моралне и материалне успехе у своме раду. Нека би сва наша женска друштва поступила по томе примеру и уопште чинила све могуће да се спречи уживање алкохола да тако припомогну срећи нашега народа.

Љубљана. Ц. Ш. П.

Жена као посланик.

У Канади је само једна жена у парламенту Agnes Mag Phail. Цео рад јој се концентрише око политике мира. Најлепша јој је акција, коју је као права жена посветила школској деци. То није никакав сентименталан, погрешно свачен социалан рад, без икакве вредности од којег болује друштво. Не. Она пише писма школској деци, да их уведе непосредно у историју развитка људског друштва. Какво задовољство деци, кад могу одахнути од школске шаблоне, и кад чују од свог посланика жене, шта се у свету догађа, шта се ради у ужој домовини. Деца пишу сама госпођи посланику и питају ако им нешто није јасно. У народним школама у Канади развила се дебата о догађајима у Кинеји. Деца су се обратила госпођи посланику и примила су следеће писмо:

»Драги учитељи и ученици! У овом писму говорићемо о кинеском рату. Кинеји употребљавају неко јако средство за пушење које се зове; опиум. Ово утиче на човека горе од алкохола. То опија и држи човека у пријатном заносу. Али, кад ово прође, онда је човек болестан и нерви порушени. Од 1839 до 1842 био је тако звани рат због опиума у Кинеји. Кинески су хтели забранити употребу опиума у својој земљи и хтели су забранити увоз у исту, али Британија је све употребила била да то осујети, јер она има Индију а Индија продаје Китајцима опиум. На ово су се назлутили Китајци.

Многе државе. Јапан, Британија, а пре светског рата и Немачка имају своје фабрике у великим градовима Китаја. Страшан је живот у овим фабрикама, деца од шест година су присиљена радити у истим и често се позледе или се чак убију. Китајска влада је немоћна, што је посед страх, а иностранa господа не мисле ствар изменути. Пре годину дана марширали су студенти кроз град, у знак демонстрације и протеста против тих ужасних прилика. Али, ту је пуцала на њих британска полиција. Можете мислити, учитељи и ученици, како је све ово револтирало Китајце и како је жеља да истерају Енглезе из своје земље, све јача и јача«.

Овако врши своју дужност жена посланик.

Панчево. Ј. Познанова.

Белешке.

Из Уредништва. — Данашњи повећани број нашега листа излази као двобројa за 1 и 15 август. Идући број изаћи ће 1 септембра 1927 године.

Успех жена на Професорском Конгресу на Цетињу. — На овогодишњем Професорском Конгресу на Цетињу налазиле жене-професори имале су леп успех. У управу Професорске Приморске Задруге ушле су (до сада није било ни једне жене) г-ђице Зорка Ђорђевић и Душанка Витас, професори; а у Главну Управу Професорског Друштва поново је изабрана г-ђица Катарина Јовичић, као и прошле године изабрана г-ђица Даринка Стојановић. При тајном гласању за председника Професорског Друштва, поредтри мушка кандидата, гласало се и за г-ђицу Катарину Јовичић. Овим су наше жене-професори добиле видно признање и изједначење са својим мушким колегама.

Рад енглеских феминистиња. — Све феминистичке организације у Енглеској овога лета воде енергичну акцију, да би доказале са коликом ће јачином бити подупрт закон, који изједначава услове права гласа за жене и мушкарце. Нашим читатељкама је већ познато, да у Енглеској жене добијају право гласа тек у 30 година док та мушкарци стичу у 21 години. Национална Женска Алианса за изједначење политичких и грађанских права, послаће делегате својих друштава чланова Парламента, у овом месецу. 27 маја у једном говору Председник Министарског Савета је још једном обећао да ће идуће године поднети на одобрење законски пројекат, за изједначење жена са мушкарцима у изборном праву. Национална Женска Алианса је одржала митинге, на којима су кандидати за Парламентат изложили своје гледиште о овоме питању. 16 јула је одржан један велики митинг у томе циљу у Trafalgar Square-y. Енглеским феминискињама желимо највеће успех.

Жена на Оксфордском Универзитету. — Оксфордски Универзитет је донео један статут, по коме се дозвољава да и жене могу бити професори на томе Универзитету. С друге, пак, стране Универзитетски Савет у Оксфорду одлучио је да се ограничи пријем жена на Универзитет, и то да може бити само 1/4 студенткиње од целокупног броја студената на томе Универзитету.

Централно Седиште Федерације Универзитетски Образованих жена. 1 јула т. г. енглеска Краљица је свечано отворила Дом Crosby Hall, који ће у будуће бити центар Федерације Универзитетски Образованих Жена. Зграда је ванредно лепа, потпуно модерно инсталирана, и удобно намештена. 47 соба је спремљено за госте, чланице федерације, које долазе ради својих студија у Лондон. Кућа је од историске вредности, у чистом стилу Тудор, има једну велику салу за конференције, и једну салу за студије. Разне личности и организације дале су прилог за намештај појединих соба, да би жена могућније да се у што удобнијим околностима посвете своме раду; приложиле су из Енглеске, Канаде, Француске, Немачке, Холандије, Италије, Норвешке, Шведске, Јужне Африке, Ирске, и т. д. Crosby Hall отвара гостољубиво своје одаје женама целога света, које ту могу добити стан и храну, и посветити се својим студијама и проналасцима. Надамо се да ће чланице федерације из наше земље такође наћи место у овом гостопримљивом дому.

Жене у Ирској. — За време избора у Слооодној Држави Ирској жене су гласале у много већем броју но на последњим изборима, и што је нарочито интересантно, жене су гласале у већем броју од мушкараца. Има четири изабране жене.

Лига Жена Бирача у Америци. — Усвојено је да се програм рада Лиге Жена Бирача прошири следећим тачкама: испитати на који се начин врши корупција у примени законодавства, у циљу да се отклони; помоћи да се интернационално донесу и примене одредбе, које ће укинути све тешкоће да се дође у интернационалним споровима до арбитраже, и олакшати спровођење свих других средстава у циљу пацифизма; помоћи да се допринесе бољем успеху у раду организације за заштиту материнства и заштиту деце. Поред овога велика је пропаганда учињена да се што већи број жена појављује на биралишта године 1928 кад буду избори за председника А. С. Д.

Штампарија »МЛАДА СРБИЈА« Београд, Ускочка 6а. — Телефон 14-40